

Ks. Peter Tirpák
Prešovská Univerzita

PODNETY PRE PREDMETOVÚ A PODMETOVÚ KATECHÉZU O SVIATOSTI KRSTU NA SLOVENSKU

ABSTRAKT: Kňazi, ktorí sú spolu s biskupmi vychovávateľmi vo viere, nesú v oblasti katechézy veľkú zodpovednosť, pretože ich služobné kňazstvo stojí v službe spoločného kňazstva veriacich. Napriek tomuto vážnemu faktu, Magistérium Cirkvi neuvádza medzi úlohami presbytera ani jednu konkrétnu formu katechézy ako takej, no pripomína, že je povinný splniť isté úlohy, ktoré sa katechézy dotýkajú. Jednou z týchto úloh je postarať sa o základné zostavenie katechézy¹, čo v sebe okrem iného zahŕňa usmernenie a spoluprácu presbyterov v prospech samotnej katechézy. Patrí sem tiež splnenie požiadaviek Druhého vatikánskeho koncilu, ktorý opomína, že katechizujúci majú vždy učiť nie svoju múdrosť, ale Božie slovo a že nesmú vysvetľovať Božie slovo iba vo všeobecnosti a abstraktne, ale aplikovať večné pravdy evanjelia na konkrétne životné okolnosti (PO 4). Príspevok je potvrdením tejto skutočnosti, nakoľko sa v ňom stretávame s podnetmi napomáhajúcimi vo sviatostnej katechéze, ktorej cieľom je priblížiť veľkosť a vážnosť sviatosti krstu a to nielen v teoretickej, ale i v praktickej rovine.

ČAS A MIESTO KRSTU

Krst sa môže konať v ktorýkoľvek deň. Ale odporúča sa, aby sa slávil v nedeľu alebo ak je to možné, vo veľkonočnej vigílii. Veľkonočná vigília je taká, v ktorej

¹ Porov. Kongregácia pre Klerikov, *Všeobecné direktorium pre katechizáciu*, Trnava 1999, s. 232.

sa oslavuje Ježišovo zmŕtvychvstanie. Ináč možno tiež povedať, že je to sviatok Cirkvi, veľkej duchovnej rodiny veriacich, ale aj našich rodín². Pri určovaní termínu krstu treba brať do úvahy najprv situáciu samého dieťaťa. Kánon predpisuje, aby rodičia dali pokrstiť dieťa čo najskôr podľa právnych obyčajov (porov. CCEO, kán. 686 § 1). Ako možno badať, opúšťa sa dnes mienka sv. Alfonza³, že odklad krstu je ťažkým hriechom, keď presahuje desať alebo jedenásť dní. Kedysi bola totiž veľká úmrtnosť novorodencov.

Druhý moment pri určovaní termínu krstu sa týka rodičov. Môže nastať situácia, že budú potrebovať čas na duchovnú prípravu ku krstu dieťaťa, no môže sa stať aj to, že bude potrebné brať zreteľ na zdravotný stav matky po ťažkom pôrode, aby sa mohla na krste zúčastniť.

Čo sa týka miesta krstu, CCEO o tom hovorí jasne: „Okrem prípadu nutnosti sa krst slávi vo farskom chráme s prihladením k právnym obyčajom. V súkromných domoch možno udeľovať krst podľa partikulárneho práva alebo s dovoľením miestneho hierarchu” (porov. CCEO, kán. 687 § 1, 2). Dospelý sa má pokrstiť vo vlastnom farskom chráme, dieťa zase vo vlastnom farskom chráme svojich rodičov. Pričom vlastný farský chrám sa určuje podľa trvalého alebo dočasného pobytu. Trvalý pobyt je tam, kde má človek úmysel zdržiavať sa alebo kde sa skutočne zdržiava už päť rokov. Dočasný pobyt je tam, kde niekto chce zostať aspoň tri mesiace alebo kde sa tri mesiace fakticky už zdržiava. Manželia majú obyčajne spoločné bydlisko, no nie je to pravidlo. V tom prípade prichádza do úvahy pri krste ich dieťať a farský chrám buď jedného alebo druhého z rodičov. Ak by sme uvažovali o tom, prečo má mať pokrstený akoby svoj vlastný príslušný chrám, mohli by sme povedať, že je to tak kvôli tomu, aby sa podobal človeku, ktorý má domov s vlastnou rodinou. V tomto duchu sa treba postarať o to, aby farská katechéza obsahovala aj zdôraznenie tohto faktu, že farské spoločenstvo prijíma medzi seba nového člena, ktorý je v tom ktorom chráme pokrstený.

Z praktických dôvodov sa veľmi neodporúča krst v súkromných domoch, pretože táto sviatosť sa v prvom rade nepokladá za rodinnú slávnosť, ale je liturgiou celej cirkevnej obce. Snaha o odbúranie tohto „domáceho” spôsobu krstu predpokladá tiež stratu uzurpnosti si na súkromný obrad, ktorý odtrháva zmysel a podstatu slávnostnej iniciácie, teda vovádzania do spoločenstva, ktorým je farnosť. Je zaujímavé, že CIC rieši prípad, keď miestny ordinár môže dovoliť krst v súkromnom dome, keď je na to veľmi vážny dôvod. Napríklad, keď je dieťa natoľko choré, že by preň bolo nebezpečné vyniesť ho z domu. Keďže takýto prípad v CCEO vôbec nenachádzame, dá sa predpokladať, že vo východných cirkvách takáto prax nikdy nebola zaužívaná. Ani v nemocniciach sa nemá udeľovať sviatosť krstu, okrem nevyhnutného prípadu alebo z nejakého pastoračného dôvodu. Dôvodom

² Porov. Ján Pavol II, Apoštolský list *Dies Domini*, 31 V 1998.

³ Porov. J. Neuner, H. Roos, *Viera v Cirkvi v úradných dokumentoch jej Magistéria*, Trnava 1995, s. 362.

je práve skutočnosť, že v minulosti sa prejavovalo úsilie dieťa čím prv pokrstiť, ako to zdôrazňovalo staré právo známym výrazom *quam primum*, čiže „čím prv“. Lenže práve takáto prax vylúčila účasť cirkevnej obce na slávnosti krstu. Dnes sa teda krstí v nemocniciach len vtedy, keď to vyžaduje súrna potreba, napríklad v nebezpečenstve života alebo iný pastoračný dôvod, napríklad keď matka nemôže opustiť nemocnicu a krst chorého dieťaťa sa nemôže oddialiť na ten čas, až sa matka bude môcť vrátiť domov. V takomto prípade je veľmi dobré, aby sa po návrate oboch z nemocnice vykonali krstné náuky dodatočne, ak sa nevykonali ešte pred narodením dieťaťa.

KRSTNÍ RODIČIA

Podľa prastarého cirkevného zvyku má mať ten, kto má byť pokrstený, aspoň jedného krstného rodiča (porov. CCEO, kán. 684 § 1). Pôvodne sa krstní rodičia vyžadovali iba pri krste dospelých krstencov. Ich úlohou bolo osvedčiť sa za toho, kto mal byť pokrstený. Neskôr sa krstní rodičia pozývali aj na krst detí a to v takom prípade, keď dieťaťu zomreli obidvaja rodičia. Vtedy sa krstní rodičia zaručili za náboženskú výchovu osirelého dieťaťa. Napokon v 5. a 6. storočí sa stalo všeobecným zvykom, že pri každom slávnostnom krste boli prítomní aj krstní rodičia⁴. V dnešnej dobe ten, kto prijal úlohu krstného rodiča, má pokrstenému, ak nie je dieťaťom, pomáhať v kresťanskom posväcovaní a ak dieťaťom je, snažiť sa žiť tak, aby pokrstený viedol kresťanský život zodpovedajúci krstu a verne plnil s ním spojené povinnosti.

Pri vysluhovaní sviatosti krstu pri deťoch vo východnom obrade sa krstní rodičia, podľa Malého trebníka, zapájajú k vysluhovaniu sviatosti krstu okrem iného vtedy, keď spolu s rodičmi odpovedajú na otázky z exorcizmu, ktoré sa týkajú zrieknutia sa satana a vernosti Kristovi a tiež vtedy, keď podľa miestneho zvyku, po oblečení novopokrsteného do bieleho rúcha, prijímajú od presbytera do pravej ruky zažatú sviecu, ktorá je symbolom viery a dobrých skutkov v živote novopokrsteného⁵.

Výmena krstného rodiča alebo zrieknutie sa krstného rodičovstva po krste je nemožné. Čiže kto je raz krstným rodičom, je ním navždy. Keď krstnému dieťaťu rodič neskôr od viery odpadne, nemôže si vybrať druhého krstného rodiča a dať si ho zapísať do matriky pokrstených namiesto pôvodného krstného rodiča.

V prípade neprítomnosti krstných rodičov má dbať krstiteľ na to, aby pri krste bol aspoň jeden svedok, ktorý by mohol skutočnosť udelenia krstu dokázať (porov. CCEO, kán. 688). Tento sa po krste zapíše do matriky pokrstených ako svedok krstu. Podobne je to i v prípade, keď si rodičia ku krstu pozvú niekoho, kto nie je

⁴ E. Staniek, *Kościół i sakramenty*, Kraków 1995, s. 46.

⁵ Porov. Kongregácia pre Východné Cirkvi, *Malý trebník*, Prešov 2006, s. 41.

katolíckeho vierovyznania. Napr. pravoslávny, evanjelik...atď. Treba pri tom ale dbať na fakt, že podľa predpisov CCEO aspoň jeden z krstných rodičov má byť katolíckeho vierovyznania (CCEO, kán. 685, § 3).

Aby mohol byť niekto pripustený k plneniu úlohy krstného rodiča, vyžaduje sa:

- aby bol pokrstený, myropomazaný a aby prijal Eucharistiu,
- aby bol katolíkom bez ujmy,
- aby mal úmysel túto úlohu zastávať,
- aby bol vybraný krstencom, jeho rodičmi alebo tými, kto ich podľa práva zastupuje, a ak nie sú, aby bol vybraný vysluhovateľom krstu,
- aby nebol otcom, matkou alebo manželom krstenca,
- aby nevykonával trest vyobcovania, vrátane menšieho, ani trest pozastavenia a nebol zbavený práva byť krstným rodičom⁶.

Z teologicko-pastorálneho hľadiska možno povedať, že krstní rodičia prítomní pri krste majú tiež úlohu neskôr, v čase potreby, potvrdiť udelenie sviatosti krstu⁷ a taktiež v mene spoločenstva veriacich berú na seba zodpovednosť za neskorší osud alebo spôsob života tohto dieťaťa⁸. Z toho vyplýva, že krstným rodičom by mal byť ten, kto má svoj život postavený na viere a nie ten, kto je kresťanom len „na papieri“. Po predstavených šiestich predpokladoch krstného rodičovstva si uvedme dve prekážky, ktoré stoja v ceste tomu, aby mohol byť niekto pripustený ku krstnému rodičovstvu:

- *Prvou prekážkou* je zaťaženosť cirkevným trestom. Napríklad, ak niekto upadne do trestu exkomunikácie alebo je v stave hriechu, od ktorého môže oslobodiť jedine biskup. Napr. ak sa jedná o potrat ženy;
- *Druhou prekážkou* krstného rodičovstva by bolo, keby chceli byť krstnými rodičmi otec alebo matka krstného dieťaťa. Rodičia krstného dieťaťa nemôžu byť krstnými rodičmi preto, lebo v obnovenom krstnom obrade majú sami vlastnú úlohu, ktorá sa nemôže spojiť s úlohou krstných rodičov. Keby teda nebolo inej vhodnej osoby, môže sa krst vykonať bez krstných rodičov. Treba sa varovať pred pozvaním hocikoho za tzv. kmotra. Lepšie je nemať pri krste nijakého krstného rodiča, ako mať takého, ktorý nie je na to súci, lebo ten potom škodí oveľa viac⁹. To by bol prázdny formalizmus, ktorý sa nehodí do krstného obradu.

Treba sa tu zmieniť o častom probléme rozvedených, ktorí žijú v cirkevne neplatnom manželstve. Podľa starého práva neboli ako bigamisti súci na krstné rodičovstvo. Teraz sa ich pripustenie ku krstnému rodičovstvu meria podľa kritérií, ktoré sme si už opisovali. A to hlavne podľa toho, či vedú taký život, na ktorom

⁶ J. Bujňák, *Cirkev svojho práva*, Košice 1998.

⁷ Napr. ak sa píše čestné prehlásenie pri absencii zápisu v matrike pokrstených.

⁸ Porov. E. Staniek, *Košciól...*, s. 130.

⁹ M. Szentmártoni, *Úvod do pastorálnej teológie*, Trnava 1999, s. 42.

sa dá spoznať ich príslušnosť k viere, pretože dieťa má prijať sviatosť na vieru Cirkvi, ktorú tam má reprezentovať krstný rodič. Podľa toho treba preskúmať, či rozlúčení, žijúci v neplatnom manželstve, vedú ináč život zodpovedajúci viere. Münsterskí komentátori vravia, že sa to musí riešiť z prípadu na prípad. Takže nemožno stanoviť všeobecne platné pravidlo o pripustení takýchto ľudí ku krstnému rodičovstvu a treba tu použiť skutočnú pastoračnú múdrosť, ktorá by nepoškodila sviatosťnej a vážnej povahe krstu.

Aj predkonciloví moralisti učili, že v takýchto prípadoch sa vyžaduje opatrnosť a taktosť. Keby odmietnutím krstného rodiča malo vzniknúť pre náboženstvo veľké pohoršenie alebo veľká škoda, bude lepšie prijať aj takých kmotrov, ktorí nespĺňajú podmienky vytyčené v cirkevnom práve¹⁰. A to v takomto poradí: skôr civilne sobášených a konkubinátikov, než nekatolíkov. Tento zákaz je totiž cirkevný zákon, pred ktorým má prednosť prirodzený zákon a zamedzenie pohoršenia. Okrem toho cirkevný zákon nezaväzuje, keď je jeho splnenie spojené s veľkými ťažkosťami. Nesmie z toho však vzniknúť pohoršenie pre katolíkov¹¹. Treba ale pripomenúť, že podľa východného práva možno zo spravodlivej príčiny pripustiť, aby bol kmotrom veriaci nekatolíckej cirkvi, no vždy spolu s kmotrom, ktorý je v Katolíckej cirkvi (porov. CCEO, kán. 685 § 3). V takom prípade sa nekatolík zapíše do krstnej matriky len ako svedok krstu.

VYSLUHOVATEĽ KRSTU

Neviditeľným hlavným vysluhovateľom krstu je Ježiš Kristus, ktorý je hlavou Cirkvi. Krst je teda vždy aj konkrétna forma tu a teraz uskutočnenej spásynosnej prítomnosti Ježiša Krista. Keďže krst začleňuje človeka do hierarchicky usporiadaného tela Ježiša Krista, do Božieho ľudu, a to vždy do miestnej cirkvi, je primerané, aby krst vysluhoval predstaviteľ miestnej cirkvi. Udením krstu prijíma pripraveného kandidáta do miestneho Kristovho spoločenstva. Preto je riadnym vysluhovateľom krstu presbyter. A keďže on sám je spolupracovníkom biskupa a jeho spásynosná činnosť sa začleňuje do biskupom riadenej eparchie (diecézy), ktorá pozostáva z menších miestnych spoločenstiev, riadnym vysluhovateľom môže byť tiež biskup. V prípade nutnosti je dovolené krstiť diakonovi a ak má nejakú právnu prekážku, inému duchovnému alebo členovi rehole alebo ktorémukoľvek veriacemu, pokiaľ vie, ako sa krstí (porov. CCEO, kán. 677 § 2). Preto je vhodné, aby kňaz vo svojej farnosti príležitostne, znova prostredníctvom katechéz, oboznámil svojich veriacich o tomto spôsobe vyslúženia nutného krstu, ktorý je na základe použitia správnej matérie a formy uznaný za platný aj pred au-

¹⁰ A. Günthör, *Morálna teológia III/a*, Rím 1996, s. 142.

¹¹ B.H. Merkelbach, *Suma theologiae moralis. De sacramentis*, Belgica Desclée de Brouwer 1962, s. 140.

toritou Cirkvi. Ak je správne vyslúžený spomínaný krst, nie je nutné opakovať ho, iba ak v prípade vážnej pochybnosti a zachovaní použitia formy a matérie. V tomto prípade sa krst udeľuje podmienene.

PRIJÍMATEĽ KRSTU

Kánon východných cirkví o tom hovorí jasne: Prijat' krst je spôsobilý každý človek, pokiaľ ešte nebol pokrstený (porov. CCEO, kánon 679). Sväté písmo však nepozná krst, ktorému by nepredchádzala viera. Najmä obe texty o krste u sv. Matúša a sv. Marka, ako aj listy ap. Pavla dosvedčujú úzku súvislosť viery s krstom (Kol 2,12). Dospelí museli svoju vieru pred krstom vyznať. To bola ich odpoveď na ohlasovanie evanjelia. Vyznanie viery sa pokladalo za bohoslužobný, liturgický úkon, na ktorý nadväzoval obrad iniciácie. Dlho sa vyznanie viery odohrávalo tak, že krstenec odpovedal na otázky, ktoré sa mu kládli. Prítomné spoločenstvo sa malo presvedčiť, či sa uchádzač o krst hodí do spoločenstva veriacich. Vo Svätom písme nachádzame prvky presných formúl vyznania viery.

O krste detí niet vo Svätom písme výslovných svedectiev, ale možno predpokladať, že nebol vylúčený, keď celé rodiny prijali krst (Sk 10,44-48). Tak to učí aj Katechizmus Katolíckej cirkvi, ktorý spomína, že: „Prax krstiť malé deti je od nepamäti tradíciou Cirkvi. Od druhého storočia sú o nej výslovné svedectvá. Je však celkom možné, že už od začiatku kazateľskej činnosti apoštolov, keď prijali krst celé domy, boli pokrstené aj malé deti” (KKC, čl. 1252). Krst nastúpil namiesto starozákonnej obriezky. Aj Petrovu kázeň na Zoslanie Svätého Ducha možno azda chápať ako svedectvo o krste detí. Veď sv. Peter povedal, že Svätý Duch bol prisľúbený nielen jeho poslucháčom, ale aj ich deťom (Sk 2,38 n.). I keď podľa Svätého písma jestvuje poradie: kázať, počúvať, veriť, dať sa pokrstiť, zacvičovať sa do života podľa krstu, predsa tradícia sa stavia ku krstu detí kladne. Približne od roku 400 sa krst udeľoval prevažne dospelým.

Problém krstu nemluvniat je v tom, že nie sú schopné slobodne sa rozhodovať a vykonať úkon viery. No na druhej strane potrebujú krst na odstránenie dedičného hriechu. Zdá sa teda, že potrebujú pomoc, ktorú im nemožno poskytnúť, takže sa nachádzajú v bezvýchodiskovej situácii¹².

Aby bolo vo veci jasno, treba rozlišovať krst dospelých, detí a nemluvniat, pričom rozdiel medzi jednotlivými skupinami je často pohyblivý. Prax krstiť deti predchádzala teologické úvahy. Krst detí sa nikdy nepokladal za obrad prijatia do Cirkvi a to ani vtedy, keď Cirkev začínala udávať tón v spoločenskom živote. Krst detí sa vždy viazal na otázku cesty spásy a jej prekážok, t.j. na problém dedičného hriechu. Nejasnosti o dedičnom hriechu sa odzrkadľovali v neistote, či je krst detí oprávnený a nutný, alebo nie.

¹² Anonym, *Cirkev dnes: Svedectvo viery*, Trnava 1991, s. 47.

Prvé jednoznačné svedectvá o krste detí nachádzame na začiatku 3. storočia. V tom období sa viedla veľmi živá vedecká diskusia, či sa deti krstili už v 2. storočí. S postupným upevňovaním viery v dedičný hriech sa na prelome 2. a 3. storočia začalo nové uvažovanie o krste detí. Skutočnosť krstu nemlúvniat je s istotou dokázaná okolo roku 230. Tertulián zvyk schvaľuje, i keď takýto krst na základe svojho nejasného pojmu o dedičnom hriechu nepokladá za záväzný¹³. Hipolitovi Rímskemu pripisovaný *Cirkevný poriadok* okolo roku 215 rozlišuje krst dospelých, detí a nemlúvniat. Asi v tom istom období Origenes vyhlásil prax krstiť nemlúvniatú za apoštolskú tradíciu¹⁴. V dobe sv. Augustína bol už krst detí takým pevným prvkom tradície, že tento cirkevný Otec myslel, že prax Cirkvi krstiť deti možno použiť proti pelagiánom ako dôkaz o jestvovaní dedičného hriechu. Keďže pelagiáni nemohli napadnúť krst detí bez toho, aby sa nedostali do protirečenia so všeobecne uznávanou tradíciou, Augustínov argument ich vohňal do nemalých rozpakov. Sv. Augustín sa snažil odstrániť teologické ťažkosti, ktoré sa uvádzali proti krstu detí tým, že ho vysvetľoval ako sviatosť viery. Postavil vieru rodičov alebo krstných rodičov ako náhradu za osobnú vieru. Tento argument nepoužíval v diskusii s donatistami. Im poukazoval na činnosť Svätého Ducha v svätých, ktorí sú v Cirkvi. Tak mohol odpovedať na otázku o účinnosti sviatostí, udeľovaných nesvätým vysluhovateľom a zároveň uznať platnosť sviatostí, udeľovaných donatistami bez toho, žeby musel takým sviatostiam pripísať spásonosnú silu a donatistom cirkevnú funkciu¹⁵. Na základe tohto nového postoja sv. Augustín rozvinul tézu, že aj deti dostávajú zárodok viery, ktorý sa musí v čase dospievania dieťaťa vyvinúť do plnej a povedomej viery. Neskoršie viera je dozretím toho, čo deti v krste dostali v zárodku.

O krste malých detí veľmi pekne povedal aj pápež Inocent III. v liste Ymber-tovi, biskupovi v Arles v roku 1201: „Krst malých detí nie je neužitočný. Tak ako obriezka robila človeka členom izraelského ľudu Zmluvy, aj krst udeľuje účasť na nebi”. A na inom mieste vo vyznaní viery proti valdencom v roku 1208 píše toto: „Schvaľujeme krst malých detí. Vyznávame a veríme, že keď po krste, skôr ako spáchajú hriechy, umrú, dosahujú spásu. V krste sa odpúšťajú všetky hriechy, dedičný hriech a hriechy, ktoré boli spáchané dobrovoľne”¹⁶.

Možno teda povedať, že krst detí je oprávnený a navždy platný, ako to potvrdzujú aj slová Tridentského koncilu, na ktorého siedmom zasadnutí v roku 1547 sa na istom mieste v kánonoch o sviatostiach krstu píše:

Kto hovorí, že takých malých pokrstených detí sa po dosiahnutí dospelosti treba opýtať, či chcú potvrdiť, čo krstní rodičia v ich mene pri krste sľúbili; a keď pove-

¹³ M. Liptovská, *Celý rok so svätými I*, Nitra 1992, s. 98.

¹⁴ J. Špirko, *Patrológia*, Prešov 1995, s. 123.

¹⁵ Augustín, *De Civitate Dei*, X, 6.

¹⁶ J. Neuner, H. Roos, *Viera Cirkvi...*, s. 46.

dia, že nechcú, treba ich ponechať ich vlastnej mienke, a kým sa nespamätajú, že ich medzitým netreba nútiť iným trestom na kresťanský život, iba že sa nepripustia k prijatiu Eucharistie a iných sviatostí, nech je exkomunikovaný¹⁷.

V období Druhého vatikánskeho koncilu sa na mnohých miestach hovorí, aj keď možno nie celkom priamo, o krste detí. Napr. vo vieroučnej konštitúcii *Lumen gentium* je spomenuté manželstvo, z ktorého vzniká rodina, v ktorej sa rodia noví občania pre ľudskú spoločnosť, a tí sa s milosťou Svätého Ducha stávajú krstom Božími dietkami, aby sa tak v priebehu vekov neprestajne udržoval Boží ľud (LG 11).

Koniec koncov terazšia zaužívaná prax pozná krst predčasne narodených, krst detí a dospelých, krst nájdených detí, krst od detstva zbavených rozumu a krst detí kresťanských nekatolíckych rodičov. O týchto prípadoch a mnohých iných, ktoré nie sú predmetom daného príspevku, podrobne hovorí CCEO.

VÝZNAM A NUTNOSŤ KRSTNEJ KATECHÉZY A KRSTU

Obnova pastoračného významu sviatostí dostala impulz a smer z Koncilu. V konštitúcii *Sacrosanctum concilium* je tretia kapitola venovaná sviatostiam. O celi sviatostí sa hovorí na začiatku celej tretej hlavy toto:

Sviatosti majú za cieľ posväcovať ľudí, budovať Kristovo telo a napokon vzdávať kult Bohu. Ale vzhľadom na znaky majú aj úlohu poučovať. Nielen predpokladajú vieru, ale zároveň skrze slová aj veci ju živia, posilňujú aj vyjadrujú. Preto sa nazývajú sviatosťami viery. Pravdaže, udeľujú milosť, ale okrem toho ich slávenie pripravuje veriacich užitočnejšie prijať úlohu vzdávať Bohu vedomý kult a konať lásku. Preto je veľmi dôležité, aby veriaci pochopili znaky sviatostí a aby vytrvalo prijímali sviatosti, ktoré budú živiť ich kresťanský život (SC 59).

V tomto texte jasne badať pastoračné výzvy ku katechéze veriacich, ktorá má zabezpečiť pochopenie toho, čo sa deje prostredníctvom prijímania sviatostí. Práve takto predstavená farská katechéza, ktorá ide do hĺbky, má byť ťažiskom a srdcom formácie detí, mládeže a dospelých, ktorí sa potom stávajú aktívne zapojenými tak do života farnosti, ako i do života Cirkvi¹⁸. Vo svojej podstate je katechéza jeden z prostriedkov „akulturácie“, čo rozvíja a súčasne osvecuje spôsob života tých, ktorým je adresovaná. Dobre podaná katechéza má vyvolať konverziu katechizovaného a zároveň privádzať k životu podľa viery, čo Koncil pravidelne vo

¹⁷ Tridentský koncil nepredložil o krste nejaké vieroučné vysvetlenie, iba odsúdil rozšírené bludy. No aj napriek tomu majú tieto kánony rozhodujúci význam pre katolícke učenie o krste. Konkrétne citovaný 14. kánon je zameraný proti „liberálnym“ chápaniam Erazma z Rotterdamu.

¹⁸ Konferencia Biskupov Slovenska: *Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007–2013*, Trnava 2007, s. 23.

svojich dokumentoch zdôrazňuje¹⁹. Podobne aj liturgická modlitba, s ktorou sa stotožňujeme pri vysluhovaní sviatosti krstu, už od začiatku vovádza do prežívania zmyslu slova „liturgia“, ktoré označuje spoločné dielo. Svätý Otec v apoštolskom liste *Orientale Lumen* píše, že

...v tomto rámci preukazuje liturgická modlitba na Východe veľkú schopnosť zachytiť ľudskú osobu v jej celistvosti: tajomstvo býva vyspievané so všetkou jemnosťou a vznešenosťou obsahu, ale aj s vnútorným citom, ktorý prebúda v srdci spaseného ľudstva. Pri posvätnom úkone je prizvaná k chvále aj telesná stránka a krása, ktorá je na Východe jedným z najobľúbenejších mien na vyjadrenie Božej harmónie a modelom premeneného ľudstva a prejavuje sa všade: vo forme chrámu, vo zvukoch, farbách, svetlách, vôňach²⁰.

Možno tiež povedať, že i v koncilovom duchu prináša kniha Paula Anciauxa základy a orientáciu na obnovu pastoračného významu sviatosti²¹. Autor v nej zdôrazňuje najprv vlastný význam krstu dieťaťa, pričom zdôrazňuje, že krst dieťaťa dostane svoj plný význam vtedy, keď sa uskutočnia isté podmienky zviazané s charakteristikou tejto sviatostnej udalosti. Malé dieťa nie je schopné samo žiadať vieru a krst. Táto sviatosť teda nemôže byť konsekráciou jeho obrátenia, ani jeho osobnej angažovanosti. No zato krst dieťaťa nie je pozbavený signifikácie. Zasvätenie dieťaťa krstom naberá zmysel a realitu prostredníctvom Cirkvi. Slovné spojenie „prostredníctvom Cirkvi“ nemá dnes ináč zmysel, iba keď rodičia môžu a chcú vziať na seba svoju misiu, svoje poslanie voči dieťaťu. Rodinný kozub je pre dieťa naozaj prvé vtelenie a prvá žijúca bunka Cirkvi. Preto je potrebné prostredníctvom kozubu, ako prvého spoločenstva viery, aby krst dieťaťa mal plný zmysel a realnosť. Krst dieťaťa konsekruje sviatostne zvláštnu udalosť v živote kozubu a to tak pre rodičov, ako aj pre dieťa.

Pre rodičov očakávanie a narodenie dieťaťa znamená významnú udalosť. Je to jeden z momentov, v ktorých je človek vyzvaný prehĺbiť zmysel svojej existencie. Toto prehĺbenie ho povoláva obnoviť svoju obetavosť pre druhého v spojitosti s dieťaťom. Manželský pár má odteraz uvedomejšie prebrať zodpovednosť za „kozub“²². Preto je prirodzené, že rodičia túžia osláviť celkom osobitným spôsobom udalosť narodenia v prítomnosti príbuzných a priateľov. Tento zvláštny význam narodenia dieťaťa v „kozube“ je východiskom – a to celkom normálnym – pre dialóg s rodičmi, ktorí prídu žiadať o krst, aby oslávili túto udalosť. Toto východisko dovoľuje rozoznať a zdôrazniť vo viere skutočnú signifikáciu krstu dieťaťa ako sviatostnú udalosť. Krst dieťaťa je skutočnosť, ktorá vychádza z „kozubu“ a je konsekrovaná Cirkvou.

¹⁹ Porov. J. Kutarňa, *Id'te a ohlasujte*, Bratislava 1994, s. 134.

²⁰ Porov. P. Dancák, *Človek, výchova a liturgia*, in: *Východná teológia v premenách času*, Košice 2004, s. 250.

²¹ P. Anciaux, *Sacrement et Vie*, Casterman 1967, s. 186.

²² A. Mateje, *Viem, komu som uveril*, Trnava 1990, s. 175.

Krst dieťaťa je teda predovšetkým sviatosťou udalosťou pre rodičov samých. Zakoreňuje sa do ich vlastného krstu a myropomazania, do ich sviatostného zväzku a ich manželského poslania, do ich úlohy „kozubu“ ako spoločenstva viery. Krst dieťaťa vyjadruje a konsekruje vieru rodičov. Konsekruje ich zodpovednosť za dieťa a odtiaľ im ukladá novú misiu ako kozubu; tá spočíva v nenahraditeľnom podiele na vychovávaní dieťaťa k životu osobnej viery.

Pre dieťa je krst jeho prvým zasvätením do spoločenstva veriacich. Toto zasvätenie je iba začiatok toho, že dieťa je povolanejší prostredníctvom kozubu a ďalších spoločenstiev výchovu potrebnú pre kresťanský život. Vďaka tejto sviatosťnej skutočnosti chápanej v celej jej šírke bude dieťa formované a sprevádzané vo svojej vzrastajúcej a osobnej participácii na živote a misii Cirkvi²³.

Aby krst dieťaťa mohol obsiahnuť skutočné označenie sviatosťnej udalosti, musia sa splniť niektoré podmienky zviazané s vlastnou situáciou dieťaťa. V prvotnom jeruzalemskom cirkevnom spoločenstve, ako vidieť z prvej Petrovej kázne (Sk 2, 14-26), sa viera a krst bez akejkolvek bližšej úvahy pokladali za cesty a prostriedky spásy. Myšlienka, že by mohli jestvovať aj iné cesty spásy, neprichádzala v prvotnom spoločenstve ani do úvahy. Tento postoj sa zrejme zakladal na poverení samého Ježiša, podľa ktorého mali učeníci ohlasovať jeho posolstvo, krstiť tých, čo uveria a pokrstených hlbšie uvádzať do tajomstiev Božieho kráľovstva (Mt 28,20).

V dobe cirkevných otcov učenie o nutnosti krstu bolo totožné s učením o nutnosti patriť do Cirkvi. Toto presvedčenie bolo také silné, že sa v treťom a štvrtom storočí krst často odkladal na posledné chvíle života, aby sa krstenec vyhol riziku stratiť očistenie od hriechu a posvätenie, ktoré krstom získal. Proti tomuto zlovyku, ktorý sa bezpochybné zrodil z úprimnej starosti o spásu, v druhej polovici štvrtého storočia silno vystúpil sv. Cyril Jeruzalemský a sv. Augustín²⁴. Predmetom úvah sa stalo učenie o nutnosti krstu vtedy, keď pelegiáni tvrdili, že aj bez krstu je možný večný život, keď aj nie nebeské kráľovstvo. V 12. storočí valdenci pokladali krst detí za zbytočný. Luther videl aj v krste detí skutočný prostriedok spásy, hoci mu nebolo ľahké uviesť tento názor do súladu so svojím učením, že jedine viera prináša spásu. Kalvín rázne zavrhol krst detí. Musel to urobiť na základe svojich teologických zásad. V dnešnom protestantizme sa o krste detí veľa a protichodne diskutuje²⁵. Vo vieroučnom Dekréte pre Arménov a na Tridentskom koncile Katolícka cirkev vyhlásila, že na základe Božieho prikazu je krst potrebný pre spásu²⁶.

Učenie o nutnosti krstu potrebuje bližšie vysvetlenie. Nutnosť krstu je zrejme totožná s nutnosťou Cirkvi pre spásu. Keďže Kristus, jediný Spasiteľ, jestvuje ako

²³ Ibid., s. 46.

²⁴ Porov. J. Vrabec, J. Jarab, L. Stanček, *Chodte aj vy do mojej vinice*, Trnava 1997, s. 312.

²⁵ M. Schmaus, *Sviatosť*, Rím 1986, s. 42.

²⁶ Porov. J. Neuner, H. Roos, *Viera Cirkvi...*, s. 41.

hlava Cirkvi a spása má svoj základ v účasti na Svätom Duchu, ktorého poslal Kristus, zdá sa, že len ten bude mať účasť na spáse, kto patrí do Cirkvi prostredníctvom krstu.

Učenie o nutnosti krstu je teda istý spôsob, ako vyjadriť nutnosť patriť do Cirkvi. Tu treba pripomenúť náuku o plnom členstve a o iných stupňoch príslušnosti k Cirkvi. Osobitne si treba všimnúť, že podľa Kristovho príkazu krstiť, tak v znení Matúšovho, ako aj Markovho evanjelia, ohlasovanie evanjelia a odpoveď viery naň musia predchádzať udelenie krstu. Preto ohlasovanie evanjelia je nutným predpokladom krstu. Kam ohlasovanie evanjelia ešte nepreniklo, tam chýba predpoklad pre krst. Za takých okolností nemožno ani hovoriť o záväznosti krstu. Prijatie krstu má spásonosný význam len tam, kde je alebo môže byť zavíšením viery alebo formou jej vyznania. Zdá sa, že krátke vyznanie viery ako odpoveď na ohlasovanie evanjelia predchádzalo hneď od začiatku udelenie a prijatie krstu (Sk 8,3). Výsledkom tejto skutočnosti je tzv. starokresťanský katechumenát.